

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО

Врз основа на член 33 став (8) од Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/06, 89/08, 171/10, 53/11, 69/13, 187/13, 43/14, 129/15, 39/16, 71/16 и 83/18), министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство донесе

ПРАВИЛНИК ЗА НАЧИНОТ НА ЗЕМАЊЕ НА МОСТРИ, ПОСТАПКАТА ЗА ВРШЕЊЕ ПОСТКОНТРОЛА, ВИСИНАТА НА НАДОМЕСТОКОТ ЗА ПОСТКОНТРОЛА И ОДРЕДУВАЊЕ НА ПРОЦЕНТОТ НА МОСТРИТЕ КОЈ СЕ ВКЛУЧУВА ВО ПОСТКОНТРОЛАТА ЗА ОДДЕЛНИ ВИДОВИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ РАСТЕНИЈА

Член 1

Со овој правилник се пропишува начинот на земање на мостри, постапката за вршење на постконтрола за утврдување на идентитетот, чистотата, видот и сортата кај земјоделски растенија, висината на надоместокот за постконтрола, како и определување на процентот на земање мостри кој се вклучени во постконтрола на одделни видови земјоделски растенија.

Член 2

Мострите за испитување на идентитетот и чистотата на сортата се земаат од партијата на семе која е ставена во трговија.

Мострите за испитување на идентитет и чистотата на сортата се земаат согласно методите утврдени со Правилникот за начинот на работа, просторна и техничка опременост на овластените лаборатории и методите на испитување на квалитетот на семенски материјал кај земјоделски растенија.

Член 3

Постконтролата се врши согласно утврдените методи од општо важечките и меѓународно признати технички упатства на DUS-тест на UPOV, за начинот на испитување на сорти и хибриди во опитно поле или лабораторија.

Член 4

Постконтролата се врши во време на сеидба или садење, во истата календарска година, во зависност од биолошките особини на видот и сортата на земјоделските растенија.

Член 5

Постконтролата за утврдување на идентитетот и чистотата на сортата се извршува со поставување и вршење на напоредна сеидба односно садење на автентичен примерок, доставен од селекционерот или одржувачот на сортата (категорија предосновно семе) и земената мостра за постконтрола.

Постконтролата на идентитетот и чистотата на сортата може да се врши на:

1. Семе – наведено во Прилог 1 кој е составен дел на овој правилник,
2. 'Ртулец – наведено во Прилог 2 кој е составен дел на овој правилник и
3. Цело растение – наведено во Прилог 3 кој е составен дел на овој правилник.

Член 6

По извршената постапка на постконтрола, за секоја мостра поодделно, овластеното правно лице за извршување на постконтрола поднесува извештај до Управата за семе и саден материјал за извршените испитувања и утврдените нетипични растенија, кој содржи податоци за:

- вид;
- сорта;
- категорија;
- година на производство и потекло на семето (семе од увоз);
- број на сертификатот за извршена стручна контрола на посевот;
- број на партија на семе;
- од каде е земена мострата;
- маса на мострата;
- број на мострата;
- место и година на испитување и
- резултати од испитувањето за идентичност и чистота на сортата.

Член 7

Висината на надоместокот за вршење на постконтрола е дадена во Прилог 4, кој е составен дел на овој правилник.

Член 8

Процентот на мостри кои се определува да се земат од производителот при постконтрола во тековната година, се определува врз основа на резултатите од извршените постконтроли од минатата година и тоа:

- ако негативниот процент бил под 0,5%, тогаш постконтролите ќе се вршат на најмалку 5% на семето од сортата ставено во трговија од страна на производителот во тековната година;
- ако негативниот процент бил од 0,5% до 3,0%, тогаш постконтролите ќе се вршат на најмалку 10% на семето на сортата ставено во трговија од страна на производителот во тековната година и
- ако негативниот процент бил над 3,0%, тогаш постконтролите ќе се вршат на најмалку 25% на семето од сортата ставено во трговија од страна на производителот во тековната година.

Член 9

Со денот на влегувањето во сила на овој правилник престанува да важи Правилникот за начинот на земање мостри и постапка за вршење постконтрола и одредување на процентот на

мострите кој се вклучува во постконтролата на одделни видови и сорти на земјоделски растенија (Службен весник на Република Македонија бр.107/07).

Член 10

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавување во „Службен весник на Република Северна Македонија“

Бр. 110-58/1
28 февруари 2019 година
Скопје

Министер за земјоделство,
шумарство и водостопанство,
Љупчо Николовски, с.р

МЕТОДА ЗА ИСПИТУВАЊЕ НА СЕМЕТО

1. Маса на просечен примерок (мостра) за испитување

Минималната маса, изразена во грамови, на просечен примерок за испитување на семето за споредување со автентичниот примерокот е наведена во табелата.

Табела

Вид што се испитува	Во лабораторија (gr.)	На отворено поле или во лабораторија, оранжерији или фитотрон (gr.)
<i>Pisum sp.</i> , <i>Phaseolus sp.</i> , <i>Vicia sp.</i> , <i>Lupinus sp.</i> , <i>Zea sp.</i> , <i>Glycine sp.</i> и други видови со слична големина на семето	1 000	2 000
<i>Hordeum sp.</i> , <i>Avena sp.</i> , <i>Secale sp.</i> , <i>Triticum sp.</i> и други видови со слична големина на семето	500	1 000
<i>Beta sp.</i> и други видови со слична големина на семето	250	500
Останати видови	100	250

При испитување на семето прв пат, органолептички и морфолошки се врши општо набљудување на семето од видот и сортата што се испитува и се споредува со автентичниот примерок.

При вршењето на општо набљудувања на семето, може да се користи: апарат за зголемување на размерот на семето, различни видови на осветлувања (ултравиолетово), како и реагенси за определување на физиолошкиот, цитолошкиот и хемискиот состав на семето.

Семето од примерокот кое морфолошки се набљудува а се споредува со автентичниот примерок, се поставува на 4 повторувања од по 100 зрна.

2. Органолептички и морфолошки испитувања на семето

а) кај житните растенија

Кај житните растенија, органолептички и морфолошки набљудувања се врши кај:

- јачмен - се споредуваат карактеристиките на семето што се испитува во однос на семето од автентичниот примерок, и тоа форма на зрното, основа на лемата, набабреност на лемата и пале, отворот на stomачната страна, боја на семето, израснати влакненца, назабеност на грубата страна и др.
- овес – се споредуваат следните карактеристики на семето што се испитува во однос на семето од автентичниот примерок, и тоа боја на зрното, која може да биде бела, жолтосива или поцрнета. За одредување на бојата на семето што се испитува во однос на автентичниот примерок, обично се користи ултравиолетова светлина.

МЕТОДА ЗА ИСПИТУВАЊЕ НА СЕМЕТО

1. Маса на просечен примерок (мостра) за испитување

Минималната маса, изразена во грамови, на просечен примерок за испитување на семето за споредување со автентичниот примерокот е наведена во табелата.

Табела

Вид што се испитува	Во лабораторија (gr.)	На отворено поле или во лабораторија, оранжерии или фитотрон (gr.)
<i>Pisum sp.</i> , <i>Phaseolus sp.</i> , <i>Vicia sp.</i> , <i>Lupinus sp.</i> , <i>Zea sp.</i> , <i>Glycine sp.</i> и други видови со слична големина на семето	1 000	2 000
<i>Hordeum sp.</i> , <i>Avena sp.</i> , <i>Secale sp.</i> , <i>Triticum sp.</i> , и други видови со слична големина на семето	500	1 000
<i>Beta sp.</i> и други видови со слична големина на семето	250	500
Останати видови	100	250

При испитување на семето прв пат, органолептички и морфолошки се врши општо набљудување на семето од видот и сортата што се испитува и се споредува со автентичниот примерок.

При вршењето на општо набљудувања на семето, може да се користи: апарат за зголемување на размерот на семето, различни видови на осветлувања (ултравиолетово), како и реагенси за определување на физиолошкиот, цитолошкиот и хемискиот состав на семето.

Семето од примерокот кое морфолошки се набљудува а се споредува со автентичниот примерок, се поставува на 4 повторувања од по 100 зрна.

2. Органолептички и морфолошки испитувања на семето

а) кај житните растенија

Кај житните растенија, органолептички и морфолошки набљудувања се врши кај:

- јачмен - се споредуваат карактеристиките на семето што се испитува во однос на семето од автентичниот примерок, и тоа форма на зрното, основа на лемата, набабреност на лемата и пале, отворот на stomачната страна, боја на семето, израснати влакненца, назабеност на грубата страна и др.
- овес – се споредуваат следните карактеристики на семето што се испитува во однос на семето од автентичниот примерок, и тоа боја на зрното, која може да биде бела, жолтосива или поцрнета. За одредување на бојата на семето што се испитува во однос на автентичниот примерок, обично се користи ултравиолетова светлина.

МЕТОДА ЗА ИСПИТУВАЊЕ НА 'РТУЛЕЦОТ

1. Работен примерок (мостра)

Испитувањата се вршат на тој начин што од просечната мостра се земаат по случаен избор 4 x 100 зрна, се ставаат на 'ртење по методи на испитување на квалитетните својства на семето, и по извесен период (во зависност од видот), кога 'ртулецот е добро развиен, се споредува неговиот морфолошки изглед со изгледот на 'ртулецот на автентичниот примерок. Споредувањето на 'ртулците на двата примерока треба да се врши во иста развојна фаза.

2. Морфолошки набљудувања на коренчето и бојата на колеоптилата

При морфолошките набљудувања на про'ртеното семе, најчесто се споредува морфолошкиот изглед на коренчето и бојата на колеоптилата од видот и сортата што се испитува во однос на морфолошкиот изглед на коренчето и бојата на колеоптилата од автентичниот примерок.

За да се определи морфолошкиот изглед на коренчето од семето што се испитува во однос на коренчето од автентичниот примерок потребно е семето да се постави на 'ртење на влажна подлога од филтер хартија во петриеви кутии. Прегледот се врши кога коренчето е добро развиено и кај двата примерока едновременно, како би се споредил нивниот морфолошки изглед.

За да се определи бојата на колеоптилата од семето што се испитува во однос на автентичниот примерок, потребно е семето да се стави на 'ртење на влажна подлога од филтер хартија во петриеви кутии. Прегледот се врши кога колеоптилата е доволно развиена, како би можело да се спореди во однос на автентичниот примерок. Бојата на колеоптилата варира од зелена па се до виолетова. За полесно определување и споредување на бојата на колеоптилата меѓу двата примерка што се испитуваат, колеоптилата на двата примерка може поинтензивно да се обои ако на филтер хартијата каде што е поставено семето се стави 1% раствор на NaCl или HCl. При тоа треба да се осветли со ултравиолетова светлина во траење од 1-2 часа.

3. Пресметка и соопштување на резултатите

При испитување на идентитетот и чистотата на сортата, врз основа на набљудувањето на семето и 'ртулецот, резултатите од испитувањето се пресметуваат во проценти од нормално развиени 'ртулци, како што е наведено во прописите за испитување на квалитетните својства на семето.

Ако нема разлики меѓу семето што се испитува во однос на автентичниот примерок, во сертификатот се наведува:

„Лабораториското испитување на идентитетот и чистотата на сорта ги задоволува пропишаните услови за чистота на видот и сортата и примерокот е исправен“.

Ако при испитувањето е констатирано дека постојат разлики помеѓу семето што се испитува во однос на автентичниот примерок, тогаш во сертификатот се наведува:

„ Лабораториското испитување на идентитетот и чистотата на видот или сортата утврди процент на семиња односно процент на 'ртулци кои припаѓаат на друг вид или сорта и тоа изнесува ____%“.

Граничните вредности за чистотата на видот односно сортата (сортна чистота) наведени се во прописите кои ја регулираат трговијата со житни растенија, фуражни растенија и репа, маслодајни и влакнодајни растенија, градинарски растенија и компир.

Сортната чистота кај автентичниот примерок секогаш треба да изнесува 100%.

МЕТОДА НА ИСПИТУВАЊЕ НА ЦЕЛОТО РАСТЕНИЕ

1. Постапка за поставување на опити и морфолошко набљудување на растенијата

Испитувањето и утврдувањето на идентитетот и чистотата на видот и сортата најдобро можат да се изврши на целото растение, одгледувано на отворено (опитно) поле, лабораторија, оранжерија или фитотрон.

При овие испитувања се зема семе од видот и сортата што се испитува и семе од автентичниот примерок. Тие се посејуваат едно до друго во две повторувања. Се поставуваат во исти услови на одгледување. За поголема сигурност на испитувањата опитот се поставува уште еднаш на истото опитно поле, на одредена просторна одделеченост од првиот опит.

При постконтролните испитувања на отворено: големината на парцелата за испитување, времето на сеидба, меѓуредовото растојание, обработката на почвата, агротехничките и заштитните мерки, треба да се извршуваат според веќе утврдената методологија за испитување, признавање и одржување на новосоздадени сорти на земјоделските растенија.

Оптималната густина на сеидба во редот, на еден метар должински, е следниот број на никнати растенија:

<i>Linum sp.</i>	100	<i>Vicia faba</i>	10	<i>Pisum sp.</i>	30
Стрни жита	60	<i>Vicia sp.</i>	30	<i>Lupinus sp.</i>	30
<i>Brassica sp.</i>	30	<i>Papaver sp.</i>	50	<i>Glycine sp.</i>	30

Кај останатите видови на земјоделски растенија, густината на сеидбата во редот и бројот на растенија на еден должински метар, треба да има толку растенија колку е предвидено со методите на сортни испитувања на новосоздадените сорти.

Морфолошките (фенолошките) набљудувања кај растенијата се вршат во текот на целата вегетација, особено за време на цветањето (кај останатите видови) и класање (кај стрните жита), кога и се највидливи морфолошките карактеристики на видовите и сортите што се испитуваат.

Сите морфолошки отстапувања на растенијата кај сортата што се испитува се евидентираат, пребројуваат и се врши споредба со автентичниот примерок.

2. Пресметување и соопштување на резултатите

По извршените испитувања на цели растенија по единица површина, резултатите се евидентираат. Потоа се пресметува процентот на растенија кои морфолошки отстапуваат, споредено со растенијата добиени од автентичен примерок.

Ако процентот на морфолошки различни растенија не го надмине дозволеният процент на чистота на видот односно сортата, во серификатот се наведува:

„Испитуваниот вид односно сорта ги задоволува пропишаните услови за чистота на видот и сортата“.

Ако процентот на морфолошки различни растенија го надминува дозволеният процент на чистота на сортата во серификатот се наведува:

Висина на надоместокот за вршење на постконтрола на сорти во опитно поле
ЖИТНИ РАСТЕНИЈА

Реден број	Култура/ вид на растение	Висина на надоместокот за една сорта во денари
1.	Пченица, јачмен, тритикале (зимски и пролетни стрни жита)	4 000
2.	Пченка	4 500
3.	Хељда	5 000
4.	Ориз	5 000
5.	Просо	4 000
6.	Сирак	5 000

ИНДУСТРИСКИ РАСТЕНИЈА

Реден број	Култура/ вид на растение	Висина на надоместокот за една сорта
1.	Шекерна репа	5 000
2.	Маслодајна репа	4 000
3.	Цикорија	4 000
4.	Кикирики	5 000
5.	Сусам	4 000
6.	Коноп (индустриски)	4 000
7.	Лен	4 000
8.	Соја	5 000
9.	Памук	5 000
10.	Сончоглед	5 000
11.	Хмељ	5 000
12.	Тутун	5 000
13.	Афион	5 000

РАСТЕНИЈА ЗА ДОБИТОЧНА ХРАНА

Реден број	Култура/ вид на растение	Висина на надоместокот за една сорта
1.	Едногодишни за зелена маса	4 000
2.	Едногодишни за зрно	4 000
3.	Повеќегодишни за зелена маса	5 000
4.	Повеќегодишни за зрно	5 000

ГРАДИНАРСКИ РАСТЕНИЈА

Реден број	Култура/ вид на растение	Висина на надоместокот за една сорта
1.	Домат за заштитен простор	6 000
2.	Домат за отворен простор-индетерминантни	6 000
3.	Домат индустриски	5 000
4.	Пипер за заштитен простор	5 000